

**ВАСИЛЬ СТЕФАНИК:
ЛІНГВІСТИЧНІ НАРИСИ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК: ЛІНГВІСТИЧНІ НАРИСИ

Колективна монографія

Івано-Франківськ
Місто НВ
2026

УДК 811.161.2'42:82-32В.Стефаник
В 19

Рекомендовано
до друку ухвалою Вченої ради
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 10 від 30 вересня 2025 р.)

Рецензенти:

Космеда Тетяна Анатоліївна — доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури факультету іноземної та слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця).

Кочан Ірина Миколаївна — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів).

Нелюба Анатолій Миколайович — доктор філологічних наук, професор, професор кафедри педагогічної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцької гуманітарно-технологічної академії (м. Кременчук, Полтавська обл.).

Олексенко Володимир Павлович — доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету (м. Івано-Франківськ).

Книга вийшла друком за сприяння
міського голови *Руслана Марцінків*
та підтримки Івано-Франківської міської ради.

Василь Стефаник: лінгвістичні нариси: колективна монографія / за ред. та упоряд.
В 19 професора М. П. Брус. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2026. 400 с.
ISBN 978-617-8435-65-3

Колективна монографія «Василь Стефаник: лінгвістичні нариси» — це фундаментальна праця, що синтезує наукові дослідження в галузі лінгвістичного стефанікознавства й містить багаторічні різноаспектні напрацювання з цієї проблематики — від кінця минулого сторіччя до теперішнього часу. Вона створена у венець іменного патрона Карпатського національного університету — Василя Стефаника, щоб ушанувати красу й силу його художнього слова та долучитися до розвитку в україністиці теорії лінгвістичного стефанікознавства.

Ця книга є першим зібранням власне мовознавчих розвідок, презентованих кількома напрямками дослідження, що охоплює не лише суто лінгвістичний, а й історичний, перекладознавчий, порівняльний підходи. До неї ввійшли наукові виклади, що відображають хронологію здійснення лінгвостефанікознавчих досліджень; дотепер незгасиму проблему взаємодії літературної та діалектної основи у творчості В. Стефаника; характеристику художнього мовлення письменника з актуалізацією одиниць усіх рівнів мовної системи, а також особливостей стилістичної манери письменника, його ідіостилу та ідіолекту, комунікативних стратегій і тактик, привертають увагу й питання стефаніківської лексикографії; а також спроби перекладознавчого, дидактичного, порівняльно-типологічного виміру його новелістики й студіювання письменницького епістолярію. У монографії — передусім наукові виклади мовознавців Карпатського національного університету імені Василя Стефаника та вчених інших закладів вищої освіти України.

Ця колективна праця буде корисною для глибшого пізнання особливостей мовомислення й мовотворчості визначного західноукраїнського письменника Василя Стефаника, актуалізації знань про лінгвальні ознаки його новелістики і для популяризації оригінальних ідей, демонстрації їхнього розвитку та використання в науково-дослідницьких цілях — у реалізації нових лінгвостефанікознавчих проєктів.

УДК 811.161.2'42:82-32В.Стефаник

ISBN 978-617-8435-65-3

© Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2026
© Брус М. П., редактор, упорядник, 2026

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
VASYL STEFANYK CARPATHIAN NATIONAL UNIVERSITY

VASYL STEFANYK: LINGUISTIC ESSAYS

Collective monograph

Ivano-Frankivsk
Misto NV
2026

UDC 811.161.2'42:82-32V.Stefanyk
In 19

*Recommended
for publication by the Academic Council
of Vasyl Stefanyk Carpathian National University
(minutes No. 10, September 30, 2025)*

Reviewers:

Kosmeda Tetiana Anatoliivna — Doctor of Philology, Professor, Professor of the Department of Romance and Germanic Philology and Foreign Literature of the Faculty of Foreign and Slavic Philology at Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsia).
Kochan Iryna Mykolayivna — Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Ukrainian Applied Linguistics at Ivan Franko National University of Lviv (Lviv).
Nelyuba Anatoliy Mykolayovych — Doctor of Philology, Professor, Professor of the Department of Pedagogical Education and Humanities at Kremenchuk Academy of Humanities and Technology (Kremenchuk, Poltava region).
Oleksenko Volodymyr Pavlovych — Doctor of Philology, Professor, Professor of the Department of Ukrainian and Slavic Philology and Journalism at Kherson State University (Ivano-Frankivsk).

Vasyl Stefanyk: linguistic essays: collective monograph / edited and compiled by
In 19 Professor M. P. Brus. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2026. 400 p.

ISBN 978-617-8435-65-3

The collective monograph Vasyl Stefanyk: linguistic essays is a fundamental work that synthesizes scientific research in the field of linguistic Stefanyk studies and contains the years of multifaceted work on this subject, from the end of the last century to the present day. It was created in honor of the namesake patron of the Carpathian National University, Vasyl Stefanyk, to celebrate the beauty and power of his artistic word and to contribute to the development of the theory of linguistic Stefanyk studies within Ukrainian studies.

This book is the first collection of linguistic studies presented in several areas of research, covering not only linguistic, but also historical and comparative approaches, as well as those related to translation studies. It includes scientific expositions reflecting the chronology of linguistic research on Stefanyk; the still unresolved problem of the interaction between literary and dialectal foundations in Stefanyk's work; a description of the writer's artistic language with the actualization of units at all the language levels, as well as the peculiarities of the writer's stylistic manner and his idiolect, communicative strategies and tactics, and the issues of Stefanyk's lexicography. Additionally, the attempts at translation studies analysis, didactic and comparative-typological analysis of his short stories, and the study of Stefanyk's epistolary writings also draw scholars' attention. The monograph primarily contains scientific presentations by linguists from Vasyl Stefanyk Carpathian National University and scholars from other higher education institutions in Ukraine.

This collective work will be useful for gaining a deeper understanding of the peculiarities of the linguistic thinking and creativity of the outstanding Western Ukrainian writer Vasyl Stefanyk, updating knowledge about the linguistic features of his short stories, and popularizing original ideas, demonstrating their development and use for scientific and research purposes in the implementation of new linguistic projects related to Stefanyk.

UDC 811.161.2'42:82-32V. Stefanyk

ISBN 978-617-8435-65-3

© Vasyl Stefanyk Carpathian National University, 2026
© Brus M. P., editor, complier, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (Марія Брус).....	7
-----------------------------	---

РОЗДІЛ 1

СТЕФАНИКОЗНАВЧА ПРОБЛЕМАТИКА В ЛІНГВОУКРАЇНІСТИЦІ

1.1. Лінгвістичне стефаникознавство: здобутки і перспективи (Василь Грещук)	17
1.2. Лінгвістичне стефаникознавство в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника періоду 2011–2025 років (Михайло Бігусяк)	31
1.3. «Буду світ свій різьбити, як камінь. Слово своє буду гострити на кремені моєї душі» (лінгвістичний вимір творчої спадщини Василя Стефаника) (Оксана Максим'юк)	49
1.4. Лексикографічне опрацювання художнього мовлення Василя Стефаника (Любов Пена)	63

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВАЛЬНА ОСНОВА Й ОРГАНІЗАЦІЯ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

2.1. Василь Стефаник і українська літературна мова (Микола Лесюк)	75
2.2. Взаємодія української літературної мови і південно-західних діалектів: мова новел Василя Стефаника (Василь Грещук)	88
2.3. Художнє мовлення Василя Стефаника як утілення літературних і діалектних особливостей у розвитку фемінітивної підсистеми (Марія Брус)	100

РОЗДІЛ 3

ЛЕКСИЧНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ВИВЧЕННЯ НОВЕЛІСТИКИ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

3.1. Лексика новел Василя Стефаника: кількісний аналіз (Василь Грещук)	117
3.2. Сакральний лінгвопростір новелістики Василя Стефаника (Марія Стецик)	125
3.3. Функціонування оцінно-образних номінацій у новелах Василя Стефаника (Уляна Соловій).....	135
3.4. Стефаникова метафора як феномен образного мислення: на матеріалі художньої робітні митця (Марія Стецик)	146
3.5. Штрихи до проблеми ментально-культурних особливостей та функціонування фразеологічних одиниць у новелах В. Стефаника (Марія Стецик)	155

РОЗДІЛ 4

МОРФОЛОГІЙНІ Й СИНТАКСИЧНІ ДОМІНАНТИ ХУДОЖНЬОГО МОВЛЕННЯ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

4.1. Архаїчні граматичні форми у творах Василя Стефаника (Микола Лесюк)	167
4.2. Семантико-синтаксичний потенціал морфологічних форм орудного відмінка в художньому тексті Василя Стефаника (Ірина Джочка)	175
4.3. Функціонування вокатива в текстах новел Василя Стефаника (Оксана Ципердюк)	183
4.4. Конструкції розмовно-побутового мовлення покутян у текстах новел Василя Стефаника (Наталія Шатілова)	192
4.5. Архітектоніка художньої оповіді Василя Стефаника: синтаксичний рівень (Тетяна Беценко)	206
4.6. Синтаксис мови новел Василя Стефаника: просте ускладнене речення (Ольга Русакова).....	218

РОЗДІЛ 5 КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ МОВОТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

5.1. Монолог у новелах Василя Стефаника (<i>Володимир Барчук</i>)	229
5.2. Мовленнєві формули прохання в епістолярії Василя Стефаника (<i>Оксана Семенюк</i>)	237
5.3. Звертання як маркер міжособистісної комунікації в листах Василя Стефаника (<i>Володимир Яслик</i>)	245
5.4. Комунікативно-прагматичні виміри новелістики Василя Стефаника (<i>Ірина Варварук</i>)	255

РОЗДІЛ 6 ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ І ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІРИ: ПРОЄКЦІЯ НА ТЕКСТИ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

6.1. Внутрішня форма слова в актуалізації образно-смыслового виміру новели Василя Стефаника «Камінний хрест» (<i>Марія Голянич</i>)	265
6.2. Своєрідність відображення окремих архетипно-концептних одиниць у художньо-поетичній картині світу Василя Стефаника (<i>Ярослав Мельник</i>)	274
6.3. Внутрішня форма слова як «ретранслятор» етноментальної інформації в художньому тексті Василя Стефаника (<i>Роксолана Стефурак</i>)	286
6.4. Актуалізація слова-образу земля в новелістиці Василя Стефаника (<i>Ірина Бабій</i>)	297
6.5. Колористикон новелістичного дискурсу Василя Стефаника (<i>Марія Стецик</i>)	305

РОЗДІЛ 7 СПЕЦИФІКА ТВОРЧОЇ МАНЕРИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

7.1. Авторське мовлення Василя Стефаника (<i>Віталій Кононенко</i>)	315
7.2. Мовна особистість Василя Стефаника в його епістолярії (<i>Василь Грецул</i>)	331
7.3. «Незглибима глибін» Стефаникового слова (до проблеми жанрової зумовленості авторського мовомислення) (<i>Марія Стецик</i>)	342
7.4. Прозова мініатюра Василя Стефаника «Городчик до Бога ридав...»: феноменологічний вимір (<i>Олена Кульбабська</i>)	351

РОЗДІЛ 8 ДИДАКТИЧНИЙ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ І ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ЛІНГВІСТИЧНОГО СТЕФАНИКОЗНАВСТВА

8.1. Мова новел Василя Стефаника як засіб формування діалектологічної компетенції майбутніх педагогів (<i>Лариса Наконечна</i>)	369
8.2. Особливості перекладу новел Василя Стефаника польською мовою: етнолінгвістичний і ментальний аспекти (<i>Ольга Лазарович</i>)	378
8.3. Від імперативу до довіри: засоби інтимізації епістолярної комунікації в листах Ольги Кобилянської до Василя Стефаника (<i>Алла Антофійчук</i>)	387
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	398

4.4. КОНСТРУКЦІЇ РОЗМОВНО-ПОБУТОВОГО МОВЛЕННЯ ПОКУТЯН У ТЕКСТАХ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА (Наталія Шатілова)

Одними із пріоритетних напрямів українського мовознавства є спостереження над співвідношенням загальномовного, регіонального та індивідуального в художньому тексті (див. праці І. Білодіда, М. Жовтобрюха, Л. Булаховського, С. Єрмоленко, Н. Сологуб, В. Кононенка, В. Ірещука, Н. Гуйванюк, В. Статєєвої та ін.). Саме в тексті, одиниці найвищого синтаксичного рівня, як стверджувала Н. Гуйванюк, «спостерігаємо як універсальні загальномовні та загальнонаціональні особливості, комунікативні й когнітивні вияви, так і власне-авторські риси мовно-естетичного освоєння навколишньої дійсності»³⁴⁸. У цьому аспекті увагу лінгвістів усе частіше привертає мовна організація художнього тексту, індивідуальні стилі видатних представників національної літератури, зокрема взаємовідношення їхньої художньої мови з розмовними елементами. Так, науковці з'ясовують місце й функції розмовних одиниць серед інших зображувальних мовних засобів в ідіостилях таких українських письменників, як Т. Шевченко, Б. Грінченко, П. Куліш, В. Шевчук, М. Стельмах, І. Чендей, В. Стефаник, Л. Мартович, О. Кобилянська, Ю. Федькович, С. Воробкевич та ін.

Лінгвістична інтерпретація індивідуального стилю письменника тісно пов'язана з антропоцентричним підходом до вивчення мовних явищ, спрямованим на реконструкцію образу людини, яка створює мову і виявляє себе в мові. З огляду на це, термін «ідіостиль» мовознавці співвідносять із широким спектром інших понять, що своєрідно аспектують проблему людського чинника в мові: «мовна особистість», «образ автора», «мовна картина світу» та ін. Безперечно, кожен майстер слова для реалізації свого творчого задуму послуговується загальнонаціональною мовою, що репрезентує народний світогляд, і як представник певного етнокультурного ареалу відтворює в текстах мовний досвід свого етносу. Тож мовна картина світу письменника вияскравлює національні особливості авторського світосприйняття і водночас містить інформацію про ментальність, історію і культуру народу, серед якого він ви-

³⁴⁸ Гуйванюк Н. В. Слово — речення — текст: вибр. праці. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. С. 517.

ріс і живу. Національно-мовна картина світу охоплює безліч індивідуальних, серед яких особливе місце, на нашу думку, належить творчим мовним особистостям, видатним представникам красного письменства.

Творчість В. Стефаника уналежують до унікальних феноменів української літератури кінця XIX – початку XX століття. Його самобутній талант, так і науковці минулих поколінь. Оригінальні, короткі, насичені глибоким змістом й «написані своєрідною поетичною мовою»³⁴⁹ твори принесли автору славу й широке визнання не тільки як «неперевершеного майстра соціально-психологічної новели», «співця української землі», «володаря душ селянських», «поета мужицької розпуки», «співця селянської неволі», «великого різьбяр селянських душ», «співця знедоленого селянства», а й неперевершено-модернізму з національними фольклорними та літературними традиціями, стихію літературного й народного мовлення»³⁵⁰. Літературні критики наголошували, що «пером письменника водила любов до того бідного, знедоленого селянина»³⁵¹, а сам В. Стефаник в одному з листів красномовно стверджував: «Я писав тому, щоби струни душі нашого селянина так кріпко настроїти і натягнути, щоби з того вийшла велика музика Бетховена. Це мені вдалося, а решта це — література»³⁵².

Дослідницький інтерес до багатогранного таланту видатного класика української літератури красномовно репрезентують посутні здобутки вітчизняного стефаникознавства. Грунтовні книги, монографії, докторські й кандидатські дисертації, окремі статті у збірниках наукових праць, періодичних виданнях, матеріали тематичних міжнародних і всеукраїнських конференцій та читань засвідчують багатоаспектність наукового осмислення художньої спадщини письменника, оприявнюють різновекторність літературознавчих та мовознавчих пошуків з метою досягнути високе мистецтво Стефаникового художнього слова. Особливості мови творів В. Стефаника в різних інтерпретаційних вимірах описували Н. Бабич, Т. Беценко, М. Бігусяк, П. Білоусенко, С. Богдан, Д. Бондаренко, Д. Голод, М. Голянич, В. Грещук, А. Зеленько, К. Кисілевський, І. Ковалик, І. Кононенко, В. Лесюк, І. Матвійас, В. Моренець, В. Олексенко, І. Петличний, В. Суханова, Р. Христианінова, В. Чабаненко, О. Черненко та багато інших. Праці науковців, безперечно, заклали надійне підґрунтя для всебічної характеристики ідіостилю майстра слова.

³⁴⁹ Франко І. Українська література. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1984. Т. 33. С. 192.

³⁵⁰ Василь Стефаник — художник слова: монографія / редкол.: В. В. Грещук, В. І. Кононенко, С. І. Хороб. Івано-Франківськ: Плай, 1996. С. 267.

³⁵¹ Стефаник В. Повне зібрання творів: у 3 т. Київ: Вид-во АН УРСР, 1954. Т. 3: Листи. С. 21.

³⁵² Там само. С. 249.

Утім, попри скрупульозний опис різнорівневих мовних засобів образності й експресивності, композиційних особливостей, специфіки лексики і граматики текстів новел, як справедливо зауважив В. Грещук, «і в згаданих аспектах треба ще багато зробити»³⁵³.

Ведучи мову про народнорозмовну традицію в літературно-художньому мовленні, С. Єрмоленко констатує, що «в сучасній мовно-літературній практиці можна виділити дві тенденції відтворення мовно-етнічного побуту: звертання до народно-розмовних форм лексики (морфологічне оформлення слова, діалектне значення слова); відображення синтаксичних особливостей усного мовлення (з елементами народно-діалектної основи)»³⁵⁴. Для відтворення народнорозмовних інтонацій, колориту усної розповіді, — зазначає дослідниця, — письменники використовують певну синтаксично-інтонаційну будову речень із характерними частками і сполучниками, окремі словосполучення, властиві діалектному мовленню або різновиду літературного мовлення, деякі виразні типи словотвору, відповідну лексику, фразеологію»³⁵⁵.

Мовна стихія новел В. Стефаника, на наше переконання, відтворює обидві тенденції, адже коло засобів створення народно-розмовного колориту в текстах письменника широке і простежується на всіх мовних рівнях. У цій розвідці звернемо увагу на елементи розмовного мовлення в синтаксичній структурі Стефаникових новел, позаяк «синтаксис народної мови виявляє властиву даній нації „звичку думати“, розкриває „українську душу“» і разом з тим «саме в синтаксисі окреслюється виразно і власне авторська (індивідуальна) стилістика твору»³⁵⁶. Спробуємо виявити й описати головні елементи авторського текстопростору, що визначають творчу самобутність і мовну індивідуальність митця й водночас репрезентують специфіку граматичного ладу розмовно-побутового мовлення персонажів його творів, яскраво передають мовний колорит рідного письменникові Покуття.

Джерельною базою дослідження послужила перша прижиттєва збірка прози митця — «Сина книжечка. Образки Василя Стефаника», опублікована в Чернівцях накладом друкарні товариства «Руської ради» 1899 року. Ця збірка оприявила неабиякий талант, художню майстерність і новаторство її творця, що засвідчили захоплені відгуки таких видатних літературних митців, як І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська та ін. У короткій передмові упорядник видання професор С. Смаль-Стоцький,

³⁵³ Грещук Вас., Грещук Вал. Діалектне слово в тексті та словнику: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 168.

³⁵⁴ Єрмоленко С. Є., Гримич Г. М. Народнорозмовна традиція в літературно-художньому мовленні (на матеріалі сучасної української прози). Вип. 2. Київ, 1968. С. 15.

³⁵⁵ Там само. С. 15.

³⁵⁶ Гуйванюк Н. В. Слово — речення — текст: вибр. праці. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. С. 517.

характеризуючи видані твори, констатував, що образки справили на нього сильне враження, «порушили душу до глибини», адже «у всіх слідна рука хоть молодого ще, але все таки майстра»³⁵⁷. Цитуючи, дотримуємося правописної системи видання.

Не підлягає сумніву доказовість того, що індивідуальний світ майстра художнього слова репрезентують як мовні особливості окремого твору, так мовотворчість певного історичного проміжку, певної епохи, «і в кожному разі маємо справу з тими чи тими ознаками-маркерами, характерними для авторської індивідуальності, фрагменту мовотворчості у відповідних часо-просторових межах»³⁵⁸. Маркерами ідіостилію західноукраїнських письменників кінця XIX – початку XX ст., без сумніву, є те, що їхня художня мова виявляє тісний зв'язок із говорами південно-західного наріччя.

Народні говори як складники національної мови зберігають ментальність нації, аксіологічні виміри дійсності, духовні скарби й набутки, отримані від попередніх поколінь. Закономірно, що діалектні одиниці вступають у взаємовідношення з літературною основою мови художньої літератури, що «часто послуговується мовними засобами інших часових зрізів, позалітературними діалектними явищами, які використовуються в ній, безумовно, свідомо, з настановою на створення індивідуального стилю»³⁵⁹. У площині обраного нами ракурсу дослідження викликає інтерес проблема взаємодії літературної мови з територіальними діалектами, використання фонетичних, лексичних, граматичних діалектних рис у мові художньої літератури, що її неодноразово порушували у своїх наукових студіях науковці (С. Бирик, К. Герман, К. Глуховцева, П. Гриценко, Н. Гуїванюк, В. Грещук, Ф. Жилко, В. Жовтобрюх, Я. Закревська, А. Зеленько, Б. Кобилянський, І. Матвіяс, В. Німчук, В. Русанівський, М. Станівський, І. Франко та ін.). Лінгвістичні дослідження засвідчують, що представники красного письменства творчо використовують скарби народних говорів у текстах, уживають їх у різних співвідношеннях із літературними, відповідно до свого мовомислення та мовної майстерності, що відкриває перспективу «активізувати ту чи ту діалектну основу сучасного літературного мовлення, по-різному вводити розмовні елементи, збагачуючись у плані індивідуалізації мови персонажів та авторської мови»³⁶⁰.

³⁵⁷ Сина книжечка. Образки Василя Стефаника. Чернівці: Накладом друкарні товариства «Руської ради», 1899. С. 3–4.

³⁵⁸ Мойсієнко А. Мова як світ світів. Поетика текстових структур: монографія. Умань, 2008. С. 12.

³⁵⁹ Єрмоленко С. Є., Гримич Г. М. Народно-розмовна традиція в літературно-художньому мовленні (на матеріалі сучасної української прози). Вип. 2. Київ, 1968. С. 302.

³⁶⁰ Там само. С. 15.

Письменник як мовна особистість «є носієм ареальних компонентів національної мови»³⁶¹. Так, художня мова М. Котляревського, Л. Глібова, П. Мирного, М. Старицького відображає полтавські діалектні риси, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Грабовського — слобожанські, Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького — середньонадніпрянські. Вплив південно-західних діалектів виявляють мова творів І. Франка, Ю. Федьковича, М. Павлика, Д. Харов'юка, В. Стефаника, М. Черемшини, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича, С. Воробкевича та ін. Водночас, варто зауважити, що в мові художньої літератури спостерігаємо неординарність щодо вживання діалектних елементів, різний ступінь вияву та неоднаковий характер використання їх.

Дискусії про взаємозв'язки і взаємодію літературної мови й територіальних діалектів, передусім південно-західних, у мові української художньої літератури мають давню традицію. Утім, думки авторів мовознавчих студій часом різняться. Вивчаючи проблему функціонування діалектизмів у художніх текстах наприкінці XIX — на початку XX ст. — час важливих змін у розвитку української літературної мови, Ф. Жилко виокремив чотири види їхнього використання: 1) стихійне вживання діалектизмів унаслідок недостатнього володіння літературною мовою або несвідомого впливу стихії того мовного середовища, серед якого довелось зростати письменнику (А. Свидницький «Люборацькі», ранні оповідання М. Коцюбинського «П'ятизлотник», «На віру» тощо); 2) уживання діалектизмів з огляду на різні літературно-мовні традиції — у письменників, що пишуть мовою однієї з літературно-мовних традицій (не основної), будуть послідовно траплятися діалектні відмінності супроти літературної мови — основної літературно-мовної традиції (західноукраїнська (галицька), карпатська літературно-мовні традиції); 3) уживання діалектизмів зі стилістичною метою найбільш типове для розвиненої літературної мови: а) для відображення місцевого колориту функціонують здебільшого територіальні діалектизми (гуцульські діалектизми в «Тінях забутих предків» М. Коцюбинського); б) для відображення соціальних відмінностей представників певних соціальних груп уживають соціальні діалектизми (західноукраїнська робітнича лексика в «Бориславських оповіданнях» І. Франка); 4) стилізація під діалект — використання діалекту (стилізація лексем, ідіом, фонетико-морфологічних рис, синтаксичних зворотів) не тільки з метою адекватного відтворення мови персонажів, якомога природнішого і документального опису, а ще й заради самого діалекту, увиразнення естетичних особливостей говіркової мови, як-от маловідоме слово, що своєю незвичайністю впливає на уяву читачів. Цей спосіб розвинувся передусім

³⁶¹ Бирик С. П. Оповідність в українській художній прозі: монографія. Київ; Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 106.

у літературній мові кінця XIX — поч. XX ст. (Л. Мартович, В. Стефаник, М. Черемшина)³⁶². Твори В. Стефаника науковець уналежнює до четвертої групи, узагальнюючи водночас, що мова західноукраїнських письменників другої половини XIX ст. «характеризується двома особливостями: 1) стихійним уживанням діалектизмів, переважно загальногалицького (західноукраїнського) походження; 2) прагненням наблизитись до східноукраїнської літературно-мовної традиції»³⁶³.

Проте Б. Кобилянський, дослідивши відображення діалектних рис у художній літературі, поділив твори українських авторів про Гуцульщину та Покуття за мовною характеристикою на три різновиди, зарахувавши художню покутським діалектом з елементами літературної мови (твори М. Черемшини, В. Стефаника); 2) писані загалом літературною мовою (твори М. Черемшини, Ю. Федьковича, М. Устияновича, М. Климовича, С. Воробкевича); 3) писані загальноукраїнською літературною мовою з використанням діалектизмів як мовно-стилістичного засобу («Тіні забутих предків» М. Коцюбинського)³⁶⁴. Тож, за твердженням Б. Кобилянського, і авторська мова, і мова персонажів творів В. Стефаника є діалектною.

Протилежний погляд у ґрунтовних студіях обстоюють інші дослідники Стефаникової художньої мови (В. Домбровський, І. Ковалик, В. Лесин, І. Петличний, І. Матвіяс, В. Грещук та ін.), переконливо розмежовуючи в художніх текстах митця мову автора й мовлення персонажів. Порівняймо: 1) спостереження щодо мови автора: «сам автор в своїх описах та в своїх автобіографічних новелах, як також його герої не-селяни все говорять і думають мовою літературною»³⁶⁵; «мова авторська є органічним синтезом тогочасної української літературної мови, якою видавалася українська періодика в Галичині, з деякими елементами покутського говору»³⁶⁶; «мова інтелігенції і самого автора загалом літературна»³⁶⁷; 2) спостереження щодо мови персонажів: «діалектизмів уживає автор виключно тоді, коли говорить до нас

³⁶² Жилко Ф. Т. Проблема діалектизмів в українській літературній мові доби імперіалізму. *Наукові записки Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького*: зб. наук. праць. Київ, 1948. Т. 2. № 2. С. 17–23.

³⁶³ Там само. С. 20.

³⁶⁴ Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова (Східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови): монографія. Київ: Вища школа, 1960. С. 85.

³⁶⁵ Ковалик І. До характеристики мови В. Стефаника. Функціональність діалектизмів у творах В. Стефаника. *Рідна мова*. 1937. № 4. С. 159.

³⁶⁶ Лесин В. М. Ще раз про мову В. Стефаника. *Радянське літературознавство*. 1965. № 9. С. 44–45.

³⁶⁷ Матвіяс І. Г. Роль покутського говору в мові творів Василя Стефаника. *Культура слова*. 2010. № 72. С. 72.

устами своїх постатей, героїв: селян, селянок та їх дітей»³⁶⁸; «мова персонажів-селян є переважно діалектною з більшою чи меншою кількістю внесених у неї літературних елементів»³⁶⁹; «герої творів – селяни — розмовляють переважно покутським говором»³⁷⁰. Погляди видатних українських науковців підтримує В. Грещук, стверджуючи й доводячи у своїх дослідженнях, що наявність з погляду норм сучасної української літературної мови деяких різнотипних покутських діалектних рис в авторській мові прози В. Стефаніка «ще не є підставою вважати її діалектною, бо така її особливість є наслідком складної історії розвитку української літературної мови в кінці XIX – на поч. XX ст.»³⁷¹.

Залежно від міри й характеру використання територіальних діалектів у мові художньої літератури В. Грещук виокремив чотири типи літературно-діалектної диглосії: 1) окремі вкраплення діалектизмів, переважно лексичально обмежених слів, але морфологія та синтаксис авторської мови й мови персонажів є літературно нормативними; 2) художні твори, в яких у канву літературної мови інкрустовано стилізоване під певну говірку мовлення персонажів (всі діалоги й монологи досить повно відбивають фонетичні, лексико-семантичні та граматичні особливості говірок); 3) літературною мовою в художніх творах є її західноукраїнський варіант, у якому чимало ознак південно-західного наріччя, на ґрунті якого сформувалися норми галицького різновиду літературної мови, а тому, попри значну насиченість діалектизмами, контрастного протиставлення авторської мови і мови персонажів немає; 4) за літературну мову править діалект (авторська мова, як і мова персонажів, повністю ґрунтується на територіальному діалекті)³⁷². Використання покутського говору в художніх текстах В. Стефаніка, на переконання науковця, є яскравим узірцем третього типу діалектно-літературної взаємодії, присутньою маркувальною ознакою якого є також намагання максимально наблизити мову персонажів до відповідного говіркового мовлення.

Читацьку аудиторію В. Стефанік зацікавив темою українського села і селянства, адже писав про селян і для селян. Цю настанову він висловив в одному з листів до О. Кобилянської, пишучи: «Мають рацію, що кажуть за

³⁶⁸ Ковалик І. До характеристики мови В. Стефаніка. Функціональність діалектизмів у творах В. Стефаніка. *Рідна мова*. 1937. № 4. С. 159.

³⁶⁹ Лесин В. М. Ще раз про мову В. Стефаніка. *Радянське літературознавство*. 1965. № 9. С. 44–45.

³⁷⁰ Матвіяс І. Г. Роль покутського говору в мові творів Василя Стефаніка. *Культура слова*. 2010. № 72. С. 72.

³⁷¹ Грещук Вас., Грещук Вал. Діалектне слово в тексті та словнику: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 50–51.

³⁷² Грещук Вас., Грещук Вал. Діалектне слово в тексті та словнику: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 18–30.

в) перевага закінчення **и** в місцевому відмінку однини іменників 1-ї відміни м'якої групи та в родовому, давальному, місцевому відмінках однини іменників III-ї відміни, як-от: *Лесь лежав на землі і не рушив ся* (с. 43); *Тої іменників III-ї відміни, як-от: Лесь лежав на землі і не рушив ся* (с. 43); *Тої почина сиділа на подвір'ю стара мама* (с. 18); *Мужик лежав на улиці тай стогнав* (с. 27); — *Не наженеш хлопця до хати, але коло себе тримаєш на студени* (с. 47); *Вогонь палахкотів у печі і освітлював хату червоним світлом* (с. 51–52);

г) залишки форм двоїни, пор.: *Нахилювали ся до себе і відхилювали ся, якби дві галузі, що ними легенький вітер колише* (с. 32);

г) ступеньовані форми прикметників з діалектною часткою *май*, як-от: — *Гандзю, Гандзю, а на тобі бучок, бо як ті пес надибас, тай роздере, а з бучком май безпешнійше* (с. 124).

Специфіку конструкцій із займенниками відображають енклітичні, реду-пліковані та стягнені їх форми, характерні для розмовного мовлення покутян:

а) уживання форми *ні* замість літературної *мене* у родовому відмінку, напр.: — *Аді, сьогодні ще не пам'ятаю, як я із хати пішов? Шос ні обмарило...* (с. 60); — *Сижу я та реву, так реву, якби з ні хто паси дер* (с. 9); — *Я таки буду жити, таки мусиш на ні дивити си тай решта!* (с. 71);

б) особливості форм давального відмінка полягають у вживанні: діалектної форми *ми* замість літературної *мені*, напр.: — *Але кажу ти, що я такий від неї битий, такий парений, що прийде ми си від хати йти* (с. 35); — *Такі зимові ночі довгі, а я до днини прьїду, аж ми пушки спухають, аж пісок у очах стає* (с. 112); діалектної форми *ти* замість літературної *тобі*, як-от: — *Ой, синку, того ти Бог файний талан дав у руки* (с. 58); — *А ти, розпаднице, пам'ятай, що як я гроші задурно по дохторах розсію, тай ти амінь зроблю!* (с. 78); діалектної форми *му* замість літературної *йому*, напр.: — *Ліпше, синку, увалїт му ноги як псови, аби тьгав за собов!* (с. 41); — *Аді, гуцул поробив му якус біду, ци підсипав, ци розум завезав* (с. 62); — *Бувало, що озме в руки, тай горит му у тих руках* (с. 25);

в) особливості займенникових форм знахідного відмінка полягають у вживанні: діалектної форми *го* замість літературної *його*, як-от: — *Пустив го, невіра, марне. Так го зукав, що до смерти ніхто то не розсуче* (с. 64); діалектної форми *ї* замість *її*, напр.: — *Бігла за мнов полем, кєрвавими сльозами просила, аби ї взьйти* (с. 24); діалектної форми *ню* замість літературної *неї*, напр.: *Тайстру поклав на коліна. Сльози вже на ню не надали* (с. 26);

г) редупліковані форми вказівних займенників, напр.: *...і подобала тота хмара на закрєвавлену голову якогось сьвятого* (с. 15); — *Та якби вас тоті черці знали, що ви за чильдинка, та вони би вас буком з церькови!* (с. 70); — *Най віс тоті мидицини, шо-м узив з уптиці, та най або віхоруєси або як сама хоче* (с. 82); — *Пес чоловік, бігме, вістарів розум!* (с. 48);

г) стягнені форми присвійних займенників, що виникли внаслідок втрати інтервокального й, напр.: — Іванку! Ти, небоже, **мої** жінки не знаєш (с. 34); — А як **мої** не стане, то твоя ніч не вартує (с. 87); — Агій на тебе, таже най **твої** голови дідько причепитси, не **мої**! (с. 69); — Був-ис плохий, куда-м тьи потрутила, тудя подавав есси, але все я ізза **твої** голови була газдиня (с. 88).

Специфіка дієслівного вживання в граматичній організації творів В. Стевсякденному мовленні покутських селян:

а) залишки інфінітивів із закінченням -чи, напр.: — Синку, озми мене з собов. Ані, то буду полем **бічи** направці тай тебе здогоню (с. 18); — Коби **забічи** до корими, бо як допаде, тай знов буде рейвах на ціле село (с. 39);

б) специфічні форми дієслів із палаталізованим приголосним перед закінченням у першій особі однини, пор.: — Але кажу, може єї Бог руки без мене усушит, може я **допроси** сицего у Бога... (с. 35); — Я тебе разом з сонцем **вірідю** і плакати не буду (с. 16); — Головки **позолотю**, крилца посріблю, та як приберуєго у ті голубчики, то він як коли би з ними грав си (с. 92);

в) уживання колишнього зворотного займенника **си** як в пре-, так і в пост-позиції до дієслова, як-от: — Та ще **снив** ми **си** недавно (с. 23); — **Зібрав** я **си** тай іду (с. 59); — Най **си** **діє**, шо хоче, але я вже не годна... (с. 42); — А гуцул поробит таке, шо чололовік о-світї **си** **забуває** (с. 63); — Я би тепер і свого додав, коби **си** **відчепити** (с. 70); — Аж нам **си** душа **радувала**, гадали-м, шо нам лекше стане ізза тебе, а то, аді, яке лекше! (с. 77); — А трудно ходити вже по хатах за молоком, вже-м **си** кілька **находила**, шо тепер нема як лица вказувати (с. 77);

г) аналітичні форми майбутнього часу з архаїчними залишками, напр.: — Аді, не за довгий час піде віцци до дому тай вібе вікна тай льиже на нічь та **ме** **співати** (с. 63); — Прийде до такого, шо **мемо** голі **ходити** (с. 102); — А ти, підвіяний, та я тобі яблука та булки даю, а ти **меш** мене **бити**! (с. 52); — Всїбудут дивити **си** тай **мут** **казати**: аді, який Андрійко красний! (с. 48) тощо;

г) специфічні форми минулого часу — залишки давнього перфекта, які вказують на категорію особи, як-от: — Маєтків від вас не **посів єм**, волів і коров не **забрав єм**, тай сидїт собі тихонько (с. 105); — Йдуя з хати, гет цалком вже віхожсу тай **поцулував єм** поріг тай іду (с. 8); — Ти читаси у книжках, аж **скаправів єс**, то дес там воно повинно найти **си** (с. 35); — Ого, вже біжит з бахурами, **бодайже-сте** голови **поломили**! (с. 39); — А диви **си**, **аби-с** **упав**, тай буду **бити**... (с. 51); — Вже-м відай спокутувала усі гріхи, **шо-м** **нагрішила**... (с. 103); Най знають, як із **села-м** **віходив** (с. 11); — Я тебе так гірко пістувала, **дула-м** на тьи як на рану... (с. 15);

д) архаїчні форми умовного способу з часткою аористичного походження *бих* у препозиції, частками *би-м*, *би-с* з енклітиками, як-от: — *Віострив би-м скоиру на точилі, тай бих руки по лікті обрубав* (с. 31); — *Та може би-с дала ми шо їсти, таздине моя* (с. 104);

е) діалектні аналітичні форми наказового способу з часткою *най*, напр.: — *Най гроші йдуть, най худоба з голоду гине!* (с. 24); — *Торби най пошис та підемо просючі межі люди у то місто* (с. 24);

є) аналітична форма давноминулого часу з допоміжним дієсловом *бути*, як-от: — *А шкода, шо-с був уріс як дуб* (с. 25); такими особливостями позначені також форми умовного способу дієслова, напр.: — *Ще моли си Богу, шо-м собі світ з тобов завезала, бо був би-с ходив так до гробної дошки* (с. 70).

Прикметна ознака мовистилію В. Стефаника на граматичному рівні — використання службових слів діалектного характеру. Специфічну тональність фрази, властиву розмовному мовленню покутян, створює діалектне вживання сполучників у структурі речень, зокрема: а) діалектні сполучники *гейби*, *якби* для вираження порівняльних відношень, напр.: *Лежав на студеній, мармуровій плиті та гейби усміхався до свого тата* (с. 28); *Розглядала ся по стаснці, якби прощала ся з кожним кутом* (с. 114); б) діалектний сполучник *заки*, що передає часові відношення, як-от: — *Та заки ти обернеш си, то пороги в хаті поскривлюють си* (с. 17); — *Лиш один Бог знає, як я тот трейцірь гірко прьитала, заки напрутала...* (с. 112); в) діалектний сполучник *коби* для вираження умовних відношень, пор.: — *Я би тепер і свого додав, коби си відчепити!* (с. 70); г) діалектний сполучник *ци* для вираження розділових відношень, напр.: — *Мой, жінко, де ти мині прицьгала? Ци на сьмітю, ци в церкві? Ци рабін нас вінчыв, ци ксьондз слюб давав?* (с. 34); г) діалектний одиничний або повторюваний сполучник *ба*, що має приєднувальне значення, напр.: *Я собі нивку купив одну, ба й другу, я собі коровку, овечки* (с. 58); — *То, видите, чоловік ба сеї, ба тої собі загадує, а то все Божя міць!* (с. 62).

3-поміж діалектних прийменникових особливостей, які надають граматичній організації речень народнорозмовного колориту, вирізняється вживання усіченого прийменника *до* (*д'*) з родовим відмінком, напр.: *Всього-м собі налагодили д' смерти* (с. 89); *Діти бігали по хаті. Але як хто здубонів у сінях, то вони тікали на піч д' бабі* (с. 107); *Мир подав ся д' воротям* (с. 17); *Мури подавали ся один д' одному* (с. 26). Серед специфічних уживань часток розмовного характеру привертає увагу підсилювальна частка *-ко*, що оформляє наказовий спосіб дієслова, як-от: — *Люди добрі, озміт-ко жінку, бо руки собі поломит* (с. 18); *А встань-ко та подивиси на нашого Івана, який він тазда?* (с. 59); — *Ану-ко подивиси в дзеркало, як файно?* (с. 50). Регіональний розмовний колорит у мовленні персонажів новел В. Стефаника вияскравлю-

ють і вигуки, пор.: — *Аді, внеси сталець тай сокиру, тай мемо рахувати си...* (с. 34); — *Аді, які мині побожні, лиш фоста на заді хибує!* (с. 70); — *Віхожу мой!* (с. 8); *Мой, таже це покаяніє на увес сьвіт, аби жінка лупила чоловіка як коня!* (с. 31). Такі компоненти надають текстам розмовної експресії з її багатими можливостями інтонаційного підсилення.

Для оформлення фраз-реплік у текстах новел утілені вставні компоненти, які також містять говіркові риси, пор.: *Мене не застанеш уже і, відай, бігме, такий розум як у дитини* (с. 89); *А сидіти коло слабої у горячий час, розмовності є специфічні звертання, напр.: — Мамко, мамко, то-с ні дала за куклі вібуди* (с. 24); — *Ой, ти, голаку, все ще сьмієши з старої баби* (с. 91); — *А ти, мерзо, знов хочеш робити веймірь на всі люди!* (с. 30). Такі мовні одиниці є зразками розмовного мовлення покутян, маркуючи його регіональний колорит.

Яскравим маркером розмовності в мовній палітрі Стефаникових новел є багатство фразеологізованих структур. Мовлення персонажів містить чимало висловів, що формулюють певну життєву закономірність, є широкими узагальненнями багатовікових спостережень народу, його суспільного досвіду, пор.: — *Та вже воно правда, що від Божої моци ніхто не сховає си* (с. 62); — *Марного слова не скажу. Не скажу, бо що правда, то не гріх* (с. 57); — *Таже через цу побожну траба би хату покидати! Спи біда, але буду бити!* (с. 72). Народна фраземіка створює у мовленні Стефаникових героїв розмовне, емоційно-виразне тло творів, як-от: *пішло коміть головою* «все відбулося не так, як потрібно, хаотично; вийшло з-під контролю»; — *Але потім, брати, пішло все коміть-головою* (с. 59); *зав'язати світ* «зробити когось нещасним, знедоленим, позбавити радості життя»; — *Мамко, мамко, то-с ні дала за кальвіна, то-с ми сьвіт завезала!* (с. 71); *зійти на діточий розум* «стати наївним, нерозумним, втратити здатність логічно мислити»; — *Ти зійшов, старитане, на діточий розум* (с. 52); *нічо у роті не мати* «бути голодним, нічого не їсти»; — *Таже знаєш, що-м це сегодні нічо у роті не мав* (с. 104); *йти з рук* «поступово зникати, втрачатися, зменшуватися»; — *Все йшло сму з рук, а нічо в руки* (с. 7); *шукати гудза* «шукати приводу для сварки, клопоту, неприємностей»; — *Чьо ти собі гудза за мнов шукаєш?* (с. 68); *приперти писок* «змусити замовкнути, припинити балакачину»; — *Ей, небого, коли ти так, то я тобі трохи прикоротаю, я тобі писочок трохи припру* (с. 72). Такі конструкції відтворюють акумульований впродовж століть життєвий досвід народу, серед якого виріє та жив пись-

апелюють до нього, вірячи в його справедливість, що засвідчують такі конструкції, як: — *Най тебе, чоловіче, Бог пібе, де ти нам вік пустив марне шість формул прокльонів, зафіксованих у досліджуваних текстах, починаються часткою бодай, як-от: — Начинила вас тай лишила на мою голову, поверне. Цеї хати і чума збояла би си!* (с. 120); — *Та то гуцулка віра, бодай го шлях трафив!* (с. 63). Виражаючи велике невдоволення, обурення, допобажаннями лиха, нестатків, поганого здоров'я, смерті, напр.: *Аби єї дохторі так по смерти пороли!* (с. 34); — *Та коби-с вже зачепив си на віки...* (с. 69). Як приклади розмовних конструкцій фіксуємо речення, побудовані на основі порівняння, як-от: — *Аби тобі так умирати легко, як мині гезди віступати!* (с. 9). Передаючи почуття обурення, невдоволення, роздратування, такі примовки лайливого змісту інтенсифікують емоційну насиченість тексту, є засобами відтворення почуттєвої сфери персонажів новел.

Отже, специфіка ідіостилю В. Стефаника полягає в тому, що мова його новел відображає живу народну мову українського населення Галичини кінця XIX – першої половини XX ст. У той час українська літературна мова тільки формувалася, тому звернення письменника до мовних скарбів рідних йому говірок у літературній практиці є цілком закономірним. Новели письменника написані західноукраїнським варіантом літературної мови, що його сформовано на базі південно-західних говірок, саме тому деякі мовні елементи, властиві цим говіркам, були нормативними для тодішньої мовно-літературної практики.

Мовлення персонажів новел В. Стефаника репрезентує різномірневі риси рідних йому покутських говірок, зокрема й граматичні. Широко використовували локальні компоненти у структурі речень, письменник зумів майстерно відтворити принципи граматичної організації висловлень, властивих розмовно-побутовому мовленню мешканців Покуття. Розмаїті конструкції як важливий засіб художнього текстотворення надали мовній тканині Стефаникових творів національного колориту, глибоко, змістовно та сконденсовано відтворивши спосіб мислення й автентичність мовлення тих, про кого, кому і для кого писав митець.

Пізнавальне, ідейно-естетичне та мовно-літературне значення багатогранної творчості В. Стефаника є підтвердженням фактом, але й далі актуальність зберігають лінгвоукраїністичні дослідження його художньої мови.

Наукове видання

ВАСИЛЬ СТЕФАНІК: ЛІНГВІСТИЧНІ НАРИСИ

Колективна монографія

Редактор та упорядник: *БРУС Марія Петрівна*

Дизайн обкладинки: *Наталя Рогужинська*

Комп'ютерна верстка: *Віра Возняк*

Коректор: *Марія Брус*

Підписано до друку 06.04.2026.

Формат 70х100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура «Times New Roman». Умовн. друк. арк. 32,50.

Наклад 80 прим. Зам. 8025.

Видавництво «Місто НВ»

76018, м. Івано-Франківськ, вул. Б. Лепкого, 29,

тел.: +38 (099) 08 05 785.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ІФ № 9 від 02.02.2001 р.

Віддруковано: Друкарня «Місто НВ»

76018, м. Івано-Франківськ, вул. Б. Лепкого, 29.

